

Liperi

Talousarvio 2025
Taloussuunnitelma 2025–2027

Hyvinvointilautakunta 10.10.2024 § 91

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan perustehtävä (Kuntalaki 410/2015, 1 §). Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021, 6 §) velvoittaa kunnan edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Kunnan on strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet. Sen on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin. Kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.

Kaikkea toimintaa ja palveluiden järjestämistä ohjaa kuntastrategia, yhdessä sovitut arvot ja tavoitteet. Hyvinvointi Liperin kunnassa on yhteisöllisyyttä ja välittämistä, yhteistä tekemistä, sinnikkyytteen kannustamista ja hyvän huomaamista. Kunnan järjestämillä palveluilla on merkittävä rooli kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Varhaiskasvatus- ja opetuspalveluilla, vapaa-aikapalveluilla sekä asumista, kaavoitusta, turvallisuutta, työllisyyttä, elinvoimaa ja liikennejärjestelyjä koskevilla ratkaisuilla on yhteys kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen.

Kunnan järjestämien palveluiden lisäksi Hyvinvointialueen järjestämät palvelut tukevat kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Laki hyvinvointialueesta (611/2021, 14 §) velvoittaa hyvinvointialueen ja sen alueen kuntien neuvottelemaan vähintään valtuustokausittain tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta. Kunnat, Maakuntaliitto ja Hyvinvointialue hyväksyivät vuonna 2024 yhteistyötä ohjaavan kumppanuussopimuksen. Kunta tekee aktiivista yhteistyötä myös seurakuntien sekä yhdistysten, urheiluseurojen ja järjestöjen kanssa, joiden työpanos hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä on merkittävä.

Laaja hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma toimivat ohjaavana asiakirjana kunnassa tehtävälle työlle. Se kertoo kuntalaisten hyvinvoinnin nykytilasta sekä asettaa tavoitteita toiminnalle. Laaja hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunnanvaltuustossa kerran valtuustokauden aikana ja sen toteutumista seurataan valtuuston toimesta vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä sekä laajemmin valtuustokauden puolivälissä. Suunnitelma otetaan huomioon laadittaessa kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa sekä palvelualuekohtaisia toimintasuunnitelmia. Nykyinen suunnitelma on voimassa vuoden 2024 loppuun saakka ja seuraavien vuosien suunnitelma tuodaan valtuustolle hyväksyttäväksi alkuvuodesta 2025.

Väestön hyvinvoinnista sekä sen edistämiseksi toteutetuista toimenpiteistä raportoidaan valtuustolle vuosittain. Hyvinvoinnin seuranta on väestöryhmittäistä ja toimenpiteet tulee perustua havaittuihin hyvinvointitarpeisiin. Laaja hyvinvointikertomus ja -hyvinvointisuunnitelma painottuvat ennaltaehkäisevän hyvinvointityön edistämiseen. Suunnitelmassa kiinnitetään erityistä huomiota heikoimmassa asemassa olevien kuntalaisten tukemiseen terveyserojen kaventamiseksi. Uuteen hyvinvointisuunnitelmaan 2025–2028 yhdistetään yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma, osallisuussuunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä mielen hyvinvoinnin ja ehkäisevän päihdetyön suunnitelma. Näiden teemojen tavoitteet, sisällöt ja näkökulmat on sisällytetty hyvinvointisuunnitelmaan.

Tuomalla samansisältöiset suunnitelmat yhteen pyritään selkeyttämään ja sujuvoittamaan kunnan monialaista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä.

Liperin kunta on sitoutunut päätöksenteossaan lapsivaikutusten arviointiin, jolla varmistetaan lapsen oikeuksien toteutuminen. Lapsivaikutusten arviointi on osa ennakkovaikutusten arviointia. Varhaiskasvatussuunnitelman yhteydessä tehtiin laaja lapsivaikutusten arviointi ja kouluverkkoselvityksessä lapsivaikutusten arviointia tehtiin työpajoissa oppilaita kuulemalla. Liperin kunnanvaltuusto on koulutettu ja kunnan viranhaltijoille on tehty opas lapsivaikutusten arviointiin. Jatkossa lapsivaikutusten arviointia toteutetaan osana kaikkea valmistelua ja päätöksentekoa, jolla on vaikutusta alle 18-vuotiaisiin lapsiin.

Hyvinvoivat ja terveet kuntalaiset lisäävät kunnan elinvoimaisuutta ja ylläpitävät kestävää taloutta. Varhainen tuki ja ennalta ehkäisevä toiminta tukevat parhaiten kuntalaisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn säilymistä ja vähentävät korjaavien sote-palveluiden tarvetta.

Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuutta mitataan joka toinen vuosi TEA-viisari mittauksella. Liperin on pärjännyt mittauksessa hyvin. Hyte-kerroin on 19,0 €/asukas.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopistealueita vuonna 2025

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on laaja-alaista, poikkihallinnollista ja moniammatillista yhteistyötä ja kumppanuutta. Hyvinvointialueen ja maakuntaliiton kanssa tehty kumppanuussopimuksen mukainen yhteistyö käynnistyi kokonaisuudessaan vuonna 2024 ja sillä on ollut vaikutusta kunnan hyvinvointityön toimintatapoihin. Alueellisten kumppanuusryhmien työn käynnistyminen sekä strategisen tason yhteistyöneuvottelut ovat tuoneet uuden ulottuvuuden kunnan hyvinvointityöhön.

Laajan hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelman 2025–2028 laadintatyötä on tehty vuoden 2024 aikana. Työn tueksi tehtiin prosessisuunnitelma ja asetettiin ohjausryhmä. Osana suunnitelman laatimista järjestettiin hyte-kuntalaiskysely, jolla selvitettiin kuntalaisten kokemusta omasta hyvinvoinnista Liperin kunnassa. Hyvinvointisuunnitelmatyöhön osallistettiin myös laaja joukko kunnan toimijoita sekä järjestöjen, seurakuntien ja vaikuttamistoimielinten edustajia ja verkostoyhteistyökumppaneita. Vuoden 2025 aikana uusi hyvinvointisuunnitelma tulee jalkauttaa osaksi kunnan eri toimialojen työtä.

Kuntalaisten turvallisuutta edistäviä toimia tehdään vuoden 2025 aikana useilla tahoilla. Kunnan kriisityöryhmä pyritään saamaan toimintaan vuoden 2025 aikana ja kriisiryhmän koulutukset jatkuvat säännöllisinä. Kunnan kriisityön mallin pohjalta laaditaan myös tehostetun nuorisotyön suunnitelma. Perusopetuksessa perustetaan työryhmä kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja koulupäivän turvallisuuden edistämiseksi, jonka tavoitteena on tuoda konkreettisia toimenpiteitä arkeen.

Kunnan kotouttamisen monialainen työryhmä jatkaa toimintaa vuonna 2025. Maahanmuutto kunnassa on lisääntynyt ja tarve maahanmuuton koordinaatiolle ja kotouttamiselle on kasvanut. Kesällä 2024 Liperiin avattiin 300 paikkainen vastaanottokeskus. Kunnan valmistavan opetuksen opetussuunnitelma päivitetään vuoden

2025 aikana ja valmistava opetus pyritään vakiinnuttamaan sekä ylä- että alakouluun. Maahanmuuttajatyössä valmistaudutaan 1.1.2025 voimaan tulevaan kotoutumislain uudistukseen, jossa kunnan tehtäväksi tulee erityisesti työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien kotoutumisen vahvistaminen sekä eri toimijoiden vastuiden selkeyttäminen ja monialaisen yhteistyön kehittäminen.

Lapsiystävällinen kunta -työ jatkuu sovittujen tavoitteiden mukaisella työskentelyllä. Vuonna 2025 haetaan Unicefin lapsiystävällinen kunta -tunnustusta.

Lasten ja nuorten ylipainon lisääntyminen ja fyysisen toimintakyvyn heikentyminen näyttäytyvät mittauksissa. Elintapahaasteet liittyvät ylipainoon, ravitsemustottumuksiin ja päihteisiin. MOVE!2023-tulosten mukaan 5. luokan oppilaista 37,2 % ja 8. luokkaisista 34,9 % oli heikko fyysinen toimintakyky. Yläkoululla syksyllä 2024 alkaneella Liikettä koulupäivään -hankkeella lisätään liikettä koulupäivään ja kiinnitetään erityistä huomiota MOVE!-mittauksissa huonosti menestyviin, vähän liikkuviin lapsiin ja nuoriin. Yläkoululle luodaan vuoden 2025 aikana uusi toimintamalli tukemaan ja ohjaamaan oppilaita liikkumisen pariin.

Kunnan ruokakasvatuksen monialainen työryhmä jatkaa hyvien käytänteiden edistämistä varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa yhteistyössä ravitsemuspalveluiden kanssa. Työryhmässä on mukana myös oppilaiden sekä vanhempien edustus. Ruokakasvatuksen työryhmä kokoontuu tulevana vuonna 3 kertaa, joiden välissä työskennellään toimialakohtaisissa ryhmissä. Elintapaohjauksen ja liikuntaneuvonnan kehittämistä kunnassa jatketaan vuoden 2025 aikana. Tavoitteena on tehdä yhtenäinen ohjauksen polku lapsista ikäihmisiin saakka sekä tehdä nykyistä tiiviimpää yhteistyötä asiakkauksien ohjautumisessa kunnan liikuntaneuvontaan hyvinvointialueen kanssa.

Vuoden 2025 alusta neljän vakituisen kunnassa toimivan hyvinvointipedagogin palkkavaraus siirretään yksiköistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannuspaikalle. Määrärahasiirto tuo hyvin esille kunnan tekemät suuret satsaukset ennaltaehkäisevään työhön. Muutoksen avulla pyritään saamaan ammattiryhmän osaamista laajemmin käyttöön. Samalla pystytään nykyistä paremmin arvioimaan ja vahvistamaan heidän työnsä vaikuttavuutta.

Kouluterveyskyselyn mukaan sähkösavukekokeilut ja päivittäinen käyttö ovat moninkertaistuneet jopa alakoululaisten keskuudessa. Ehkäisevän päihdetyön EHEÄ-hankkeessa vuonna 2024–2025 toteutettavien kunnan henkilöstön koulutusten myötä päihteiden ja pelaamisen puheeksiottoa kehitetään ja jalkautetaan kaikkien toimialojen käytännöksi. Päihdetilannekyselyn tulosten mukaan ehkäisevien toimenpiteiden tulee kohdentua päihteiden välittämiseen alaikäisille ja alaikäisten päihteiden käyttöön. Tärkeimpinä päihdehaittojen ehkäisykeinoina nähtiin turvallinen ja kannustava kasvuympäristö, tiedon lisääminen päihteistä ja päihteiden haitoista sekä kasvua tukeva varhaiskasvatus ja perusopetus. Vuonna 2024 valmistuvan päihde- ja pelikasvatusoppaan menetelmien ja toimintamallin juurruttaminen tehdään vuonna 2025.

Vuonna 2024 käynnistynyt Liperin Ikiliikkujat -hanke lisää liikuntaa yli 65-vuotiaiden arjessa myös vuonna 2025. Toiminnan lähtökohtana on ikäihmisten arkiaktiivisuuden lisääminen ja liikunnan harrastus omaehtoisesti tai koulutettujen vertaisohjaajien sekä ulkoiluystävien

kanssa. Liperin Ikäystävällisyyden ohjelman 2024–2030 mukaisesti ikääntyneitä kuntalaisia kannustetaan aktiiviseen, toimintakykyiseen ja terveyttä edistävään ikääntymiseen. Liperin kunta lähtee mukaan maakunnalliseen Voimaa vanhuuteen -hankkeeseen, jos yhteinen hakemus tuottaa tulosta.

Hyvinvointityön strateginen ohjaus ja toimenpiteiden tiedolla johtaminen ovat tärkeitä jatkossakin. Suunnitelmien seuranta ja päivittäminen ja sitä kautta poliittinen ja taloudellinen ohjaus antavat suuntaviivoja konkreettiselle hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen työlle. Vuonna 2024 valmistuvan Nuorisotyön ohjelman toimenpiteitä jalkautetaan ensi vuonna. Kulttuuriohjelma valmistuu vuonna 2025. Vuonna 2025 aloitetaan kunnan turvallisuussuunnitelman valmistelua sekä päivitetään oppimisen ja kasvun tuen käsikirja vastaamaan lakimuutoksia.

1.1.2025 lähtien TE-palvelut siirtyvät kuntien tehtäväksi ja työvoimapalveluista tulee osa kunnan peruspalveluja. Uudistuksen myötä kaikki Pohjois-Karjalan 13 kuntaa muodostavat yhteisen työllisyysalueen, jonka vastuukuntana toimii Joensuun kaupunki. Uudistus tuo runsaasti muutoksia työllisyysasioiden hoitoon.

Keväällä 2025 käydään sekä kunta- että hyvinvointialuevaalit. Vaalien äänestysprosentti on yksi osallisuuden mittareista. Uusien luottamushenkilöiden perehdyttäminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työhön on tärkeää.

Keskeisimmät haasteet tuleville vuosille

Liperin väestön keskeisimmät terveyden ja hyvinvoinnin haasteet on kuvattu täsmällisesti laajassa hyvinvointikertomuksessa. Väestön hyvinvoinnin tilaa kuvataan tilinpäätöksen yhteydessä sekä laajan hyvinvointikertomuksen arvioinnissa.

Liperin kunnan talouden suuret haasteet vaativat talouden tasapainottamista. Tasapainottamisen toimenpiteinä on selvitetty palvelurakenteen ja toiminnan muutoksia, joiden kautta pyritään henkilöstö- ja tilasästöihin. Säästötoimenpiteet tulevat näkymään myös kuntalaisten palvelussa. Tilanteessa, jossa lapset, nuoret ja perheet tarvitsevat yhä enemmän tukea, on vaikea lähteä säästämään resursseissa.

Talouden haasteet näkyvät myös kuntalaisten arjessa. Vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä 34,7 % liperiläisistä nuorista koki kiinnostavat harrastukset liian kalliiksi. Tässä Liperin tulos oli selvästi koko maan keskiarvoa korkeampi. Myös liikuntaa harrastavien nuorten määrä on Liperissä selvästi maan tulosta vähäisempi. Tilanne on huolestuttava, koska ylipainoisten lasten määrä on edelleen korkea ja Move-testissä heikosti pärjäävien lasten ja nuorten määrä kasvaa.

Liperin työttömyysprosentti on noususuuntainen, työttömien osuus työvoimasta oli 10,2 % vuonna 2023 ja 11,3 % vuonna 2024 (keskiarvo kesäkuun loppuun mennessä). Valtakunnallisesti verrattuna Liperin nuorisotyöttömien määrä on suuri 19,8 % 18–24-vuotiaasta työvoimasta (vuonna 2023).

Yksinäisyys lisääntyy edelleen. Liperiläisistä nuorista jo enemmän kuin 10 % kokee olevansa ilman läheistä ystävää. Yksinäisten lasten määrä on kasvanut jopa alakouluikäisissä.

Yksinäisyyttä on paljon myös työikäisillä ja ikäihmisillä. Yksinäisyys ja vähäiset osallisuuden kokemukset vaikuttavat mielen hyvinvointiin. Mielen terveyden haasteet ovat kasvaneet kaikissa ikäryhmissä. Mielen terveyden haasteiden lisääntyminen voi näkyä myös päihteiden käytön lisääntymisenä.

Lasten ja nuorten välinen väkivaltainen käytös on kokemuksen mukaan lisääntynyt. Nuorten häiriökäyttäytyminen vapaa-ajalla on lisääntynyt ja väkivaltatilanteita raportoidaan kouluista ja jopa päiväkodeista.

Sähkö tupakan käyttöä on havaittu jo alakouluikäisillä. Tiedottamista sähkö tupakasta ja sen haitoista on lisätty huoltajille yhteistyössä Hyvinvointialueen kanssa.

Lastensuojelun asiakkuudet ovat kasvussa. Sijoitettujen ja avohuollossa olevien liperiläisten lasten määrä on kasvanut viime vuosina selvästi ja lastensuojeluilmoitusten määrä pysynyt korkeana. Sijoitusten/asiakkuuksien taustalla saattavat olla nuorten ajoittain hyvinkin vahvat psyykkiset oireilut, joihin on ollut haastavaa saada ajantasaista tai riittävää psykiatrian tukea ja joihin lastensuojelussa on jouduttu reagoimaan. Asiakkuuksissa on myös nähtävissä lapsen/nuoren nepsy-haasteet ja niiden tuomat pulmat arkeen.

Myös vanhemmuuteen liittyy huolenaiheita; päihteiden käyttöä, kyvyttömyys asettaa vanhemmuuteen, jolloin ollaan mieluummin kaverivanhempia kuin asetettaisiin lapsille rajoja.

LIPERIN – LUONNOLLISESTI LÄHELLÄ (KUNTASTRATEGIA 2024–2025)

Liperi luonnollisesti lähellä Ainutlaatuisen elämisen kunta	Näin me sen teemme
<p>Liperin asukasluku pysyy vakaana</p> <p>Liperissä on kehittyvät taajamat ja kylät</p> <p>Liperi tunnetaan houkuttelevana asumisen-, yrittäjyyden ja työn tekemisen kunta</p> <p>Liperin kunnassa on toimivat ja monipuoliset hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelut sekä vapaa-ajan vieton olosuhteet</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ luomme taajamille omat kehityssuunnitelmat ja -visiot huomioiden niiden ominaispiirteet ○ kehitämme ja kaavoitamme turvallisia asuinympäristöjä ja mahdollistamme erilaisia asumismuotoja ○ profiloidumme kestävän kehityksen kuntana ○ huolehdimme palveluiden ja palvelurakenteiden toimivuudesta arjessa ○ hyödynnämme tarjolla olevia hankerahoituksia palvelutuotannossa sekä kehitys- ja investointihankkeissa osana kestäväää kuntataloutta ○ lisäämme näkyvyyttä viestinnän ja mielikuvien kautta ○ viestimme aktiivisesti ja ajantasaisesti ○ työskentelemme määrätietoisesti Lapsiystävällinen kunta -tavoitteiden mukaisesti ○ tuemme taajamien palvelurakenteella maaseudun elinvoimaisuutta ○ luomme puitteita, ohjaamme ja neuvomme, jotta jokainen kuntalainen voisi pitää huolta omasta ja läheistensä hyvinvoinnista ja terveydestä. ○ hyvinvointialue Siun sote järjestää liperiläisille laadukkaat sosiaali-, terveys ja pelastuspalvelut sekä ympäristöterveydenhuoltopalvelut ○ teemme yhteistyötä yhdistysten, järjestöjen ja kolmannen sektorin kanssa
<p>Monipuolisen yrittäjyyden kunta</p> <p>Luomme Liperiin edellytykset elinkeinoelämän kasvulle ja kehittymiselle</p> <p>Tarjoamme monipuolisesti yritysalueita ja -alueita</p> <p>Liperi tunnetaan houkuttelevana asumisen, yrittäjyyden ja työn tekemisen kuntana</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ teemme vastuullista ja pitkäjänteistä elinkeinopolitiikkaa monipuolisen toimijaverkoston kanssa ○ vahvistamme yrittäjämönteistä kuntakuvaa vastuullisella palvelulla, yritysneuvonnalla ja viestinnällä eri kanavissa ○ kehitämme olemassa olevien ja uusien yritysalueiden ja keskustaaajamien kasvumahdollisuuksia ○ luomme uusia ja vetovoimaisia yritysalueita hyvien liikenneyhteyksien varteen ○ tiivistämme ja uudistamme TE2024 mahdollistamaa

	<ul style="list-style-type: none"> ○ elinkeino- ja työllisyyspalveluiden yhteistyötä ○ edistämme yritysneuvonnalla yritysten kehittämis- ja investointihankkeiden valmistelua ja rahoitusten saantia ○ huolehdimme työvoiman kotoutumisesta
<p>Tekevien ja osaavien ammattilaisten kunta</p> <p>Liperin työnantajakuva on positiivinen ja houkutteleva</p> <p>Liperin kunta tekee vastuullista ja pitkäjänteistä henkilöstöpolitiikkaa.</p> <p>Liperin työntekijät ovat osaavia ja ammattitaitoisia.</p> <p>Henkilökunta voi hyvin työssään.</p> <p>Liperi saa rekrytoitua osaavaa henkilökuntaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ parannamme työnantajakuva, selkeytämme henkilöstön työnkuvia ja ylläpidämme henkilöstön ammattitaitoa ○ varaudumme eläköitymisiin ennakoivasti ja turvaamme keskeisten toimintojen osalta riittävät resurssit varmistamalla, että varahenkilöjärjestelmämme ovat kunnossa ○ tuemme työssäoppimista ja urapolkua ○ pidämme huolen, että meillä on kilpailukykyiset palkka- ja työsuhde-edut ○ hyödynnämme valtion erityisavustuksia ja hankerahoituksia kunnan strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja varmistamme, että henkilökuntamme huomioi talouden reunaehdot työssään ○ henkilöstömme toimii aktiivisessa roolissa verkosto- ja kumppanuusyhteistyössä ○ vahvistamme rekrytointiosaamista ja -markkinointia ja huolehdimme työvoiman kotoutumisesta

Kuntastrategia on kokonaisuudessaan luettavissa kunnan verkkosivuilta.

Käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa

Hyvinvointipalveluiden taloussuunnitelmakauden 2025–2027 toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Kunnassa on selkeä kriisityön kokonaisuus.	Kriisiryhmän koulutukset aloitetaan, tavoite 2 koulutusta. Kuntaan laaditaan tehostetun nuorisotyön suunnitelma. Kriisiryhmän toimintaohjeet on kirjattu ja toiminta aloitettu.	
Hyvinvointipalveluiden toiminta on strategista ja suunniteltua. Tehdyt suunnitelmat muodostavat selkeän kokonaisuuden.	Kunnan laaja hyvinvointisuunnitelma laaditaan valtuustokausittain ja arvioidaan vuosittain. Vapaa-aikapalveluilla on strategiset ohjaavat suunnitelmat kaikilla toiminnan osa-alueilla. Kunnassa on turvallisuussuunnitelma. Oppisen ja kasvun tuen käsikirja on päivitetty vastaamaan lakiuudistuksia.	
Saadaan kunnalle Unicefin lapsiystävällinen kunta -tunnustus.	Lapsiystävällinen kunta tunnustusta on haettu. Kunta jatkaa tunnustuksen hakemisen jälkeen toimintoja suunnitelman mukaisesti.	
Ikäystävällisyys näkyy palveluissa ja päätöksen teossa.	Ikäystävällisyyden ohjelman toimenpiteet kirjataan laajaan hyvinvointisuunnitelmaan. Liperin kunta hakee mukaan WHO:n Ikäystävällinen kunta -verkostoon.	
Viinijärven koulukeskus valmistuu lisäämään alueen pito- ja vetovoimaa.	Toteutetaan Viinijärven koulukeskuksen toteutussuunnitelma ja rakentaminen.	
Hyvinvointipalveluiden toiminta tukee kunnan talouden tasapainottamista.	Palvelualueella edetään valtuuston linjaamien päiväkotij- ja kouluverkostojen muutoksessa. Palvelut järjestetään kustannustehokkaasti.	
Henkilöstö on ammattitaitoista.	Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan pedagogista osaamista kelpoisella henkilöstöllä. Varhaiskasvatuksen Lean-prosessia laajennetaan palvelualueiden yhteistyöhön. Osaamisen ylläpitämistä ja jakamista työyhteisöissä tehostetaan mm.	

	<p>mentoroinnilla ja tutoroinnilla.</p> <p>Esihenkilöiden kvtes- ja ovtes osaamista vahvistetaan koulutuksella.</p> <p>Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen perehdytyspaketti päivitetään.</p>	
<p>Hyvinvointipalveluissa työyhteisöt ovat yhteisöllisiä ja työntekijöiden työhyvinvointi on hyvällä tasolla.</p>	<p>Seurataan henkilöstön työhyvinvoinnin kehittymistä työhyvinvointikyselyn myötä. Tulosten perusteella tehdään toimintasuunnitelmat jokaisessa yksikössä.</p>	

Hyvinvointipalveluiden toiminnalliset tavoitteet vuodelle 2025

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Hyvinvoinnin hallinto		
Liperin kunta on lapsiystävällinen kunta.	Haetaan lapsiystävällinen kunnatunnustusta	
Palvelut tuotetaan kustannustehokkaasti.	Esioppilaiden kuljetuksen järjestämisestä laaditaan tarkennetut ohjeet. Sähköisen asioinnin prosesseja edistetään.	
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on suunnitelmallista.	Uusi hyvinvointisuunnitelma hyväksytään ja otetaan käyttöön. Hyvinvointipedagogien määrärahat siirretään osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannuspaikkaa ja heidän työnsä vaikuttavuutta kuntatasoisesti vahvistetaan.	
Perusopetus		
Perusopetus järjestetään kustannustehokkaasti.	Valmistaudutaan kolmen taajamakoulun malliin. Siirretään Salokylän koululla opetus kokonaisuudessa päärakennukseen. Henkilöstömäärä suhteutetaan vähenevään oppilasmäärään. Koulutettujen Nepsy-valmentajien toimintaa koordinoidaan ja sen vaikuttavuutta seurataan.	
Oppilaiden tuen järjestäminen muuttuu lakiuudistuksen mukaiseksi.	Oppilaiden tuen tasot määritellään uudelleen ja tehdään tarvittavat päätökset. Opetussuunnitelman, Tuen käsikirja ja lukuvuosisuunnitelma päivitetään vastaamaan uutta lakia.	
Oppilaiden perusvalmiudet ovat hyvällä tasolla.	Valmistavan opetuksen opetussuunnitelma päivitetään ja toiminta vakiinnutetaan. Äidinkielen ja matematiikan tuntimäärää lisätään luokille 1–6 valtakunnallisen määräyksen	

	<p>mukaisesti.</p> <p>Kouluilla tehdään toimenpiteitä kouluhyvinvoinnin lisäämiseksi.</p> <p>Toimenpiteet luku- ja kirjoitustaidon parantamiseksi jatkuvat.</p> <p>Lukutaidon testauksessa otetaan käyttöön sähköinen Allu-testistö.</p>	
Varhaiskasvatus		
Varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä jatketaan.	Laaditaan kuntavasun mukaiset yksikkökohtaiset toimintasuunnitelmat kaikkiin yksiköihin sekä perhepäivähoitoon.	
Työyhteisöjen hyvinvoinnin lisääminen	Seurataan henkilöstön poissaoloja säännöllisesti ja koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle järjestetään yhteisesti työhyvinvointia tukeva sekä koulutuksellisen osuuden sisältävä päivä	
Varhaiskasvatus järjestetään kustannustehokkaasti.	Ryhmärakenteiden tarkastelua jatketaan resurssien oikein kohdentamiseksi ja samalla varhaiskasvatuspaikkojen käyttö- ja täyttöastetta tarkastellaan säännöllisesti.	
Opinto ja vapaa-aika		
Liikkumisohjelma ja liikunnan olosuhdeohjelma ohjaavat kunnan liikuntapalvelujen toimintaa.	<p>Liperin ikiliikkujat -hankkeen vertaisohjattujen liikuntaryhmien sekä ulkoiluystävätoiminnan toimintamallien vakiinnuttaminen</p> <p>Liikettä koulupäivään - hankkeessa toimintamallien luominen koululaisten liikkumisen lisäämiseksi.</p>	
Nuoriso-ohjelma ohjaa nuorisopalvelujen toimintaa.	<p>Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston kehittäminen 9-pykälä -hankkeen mukaisin toimin, tehostetun nuorisotyön suunnitelman laatiminen.</p> <p>Nuodon eli nuorisotyön dokumentointijärjestelmän käyttöön ottaminen.</p>	
Kulttuuriohjelma valmistuu	Kulttuuriohjelman laatiminen	

vuoden 2025 aikana.	suunnitelman mukaisesti.	
Järjestöyhteistyön vahvistaminen	Kunta-järjestöyhteistyön asiakirjan käyttöön ottaminen. Tapahtumanjärjestäjän oppaan muokkaaminen Liperiin sopivaksi, seuraverkoston toiminnan vakiinnuttaminen	

Toimintaa kuvaavat tunnusluvut	TP 2023	TA 2024	TA 2025	Toteuma
Ulkopuolinen hankerahoitus	737 995 €	509 089	312 172	
Oppilasmäärä 20.9. 1.–9. lk (sis. valmistava opetus)	1 369	1 369	1362	
Esioppilaiden määrä 20.9 (sis. Honkalammen esioppilaat)	123 + 4	127 + 4	123	
Varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä 31.12. (sis. täydentävä varhaiskasvatus)	536	540	530	
Kotikuntakorvauslasten määrä e-9	134	131	134	
Kuljetusoppilaiden määrä e-9	593	593	556	
Perusopetus koulutoiminnan hinta/oppilas	9 589,70 €	9 864 €	9766 €	
Vapaa-aikapalvelut euroa/asukas/vuosi (oma toiminta) *	125,14 €	125,38 €	127,31 €	
Seutuopiston nettomenot €/as	11,82 €	13,56 €	12,82 €	
Musiikkiopiston nettomenot €/as	8,23 €	9,46 €	9,51 €	
Seutukirjaston nettomenot €/as	50,97 €	51,68 €	51,90 €	

* ei sisällä seutuopisto, seutukirjaston eikä musiikkiopiston maksuosuuksia

Hyvinvointipalveluiden tuloarviot ja määrärahat, sisäiset ja ulkoiset erät

1000 euroa	TP 2023	TA 2024M	TA 2025	Muutos %	TS 2026	TS 2027
Hyvinvoinnin hallinto						
Tulot	742	510	344	-32,6	353	362
Menot	-1 089	-903	-952	5,5	-976	-1 000
Toimintakate	-348	-392	-609	55,1	-623	-638
Perusopetus						
Tulot	1 515	1 250	1 721	37,7	1 764	1 808
Menot	-17 652	-18 146	-18 595	2,5	-19 060	-19 537
Toimintakate	-16 137	-16 896	-16 873	-0,1	-17 296	-17 729
Valtionosuudet	618	895	967	8,0	991	1 016
Vuosikate	-15 519	-16 001	-15 906	-0,6	-16 305	-16 713
Varhaiskasvatus						
Tulot	364	361	280	-22,6	287	294
Menot	-9 012	-9 011	-8 927	-0,9	-9 150	-9 379
Toimintakate	-8 648	-8 650	-8 647	0,0	-8 863	-9 085
Opinto ja vapaa-aika						
Tulot	106	86	86	0,1	88	90
Menot	-2 453	-2 479	-2 498	0,8	-2 560	-9 379
Toimintakate	-2 347	-2 393	-2 412	0,8	-2 472	-9 085
HYVINVOINTIPALVELUT YHTEENSÄ						
Tulot	2 728	2 208	2 431	10,1	2 492	2 554
Menot	-30 208	-30 539	-30 972	1,4	-31 746	-32 540
Toimintakate	-27 480	-28 331	-28 541	0,7	-29 254	-29 986
Valtionosuudet	618	895	967	8,0	991	1 016
Vuosikate	-26 863	-27 436	-27 574	0,5	-28 263	-31 002

Hyvinvointipalveluiden tuloarviot ja määrärahat vain ulkoiset erät

1000 euroa	TP 2023	TA 2024M	TA 2025	Muutos %	TS 2026	TS 2027
Hyvinvoinnin hallinto						
Tulot	742	510	344	-32,6	353	362
Menot	-1 024	-857	-910	6,1	-932	-955
Toimintakate	-282	-346	-566	63,3	-579	-593
Perusopetus						
Tulot	1 340	1 120	1 521	35,7	1 559	1 598
Menot	-13 115	-13 244	-13 988	5,6	-14 338	-14 697
Toimintakate	-11 775	-12 124	-12 467	2,8	-12 779	-13 099
Valtionosuudet	618	895	967	8,0	991	1 016
Vuosikate	-11 157	-11 229	-11 500	2,4	-11 788	-12 083
Varhaiskasvatus						
Tulot	364	361	280	-22,6	287	294
Menot	-6 676	-6 705	-6 616	-1,3	-6 781	-6 950
Toimintakate	-6 312	-6 344	-6 336	0,1	-6 494	-6 656
Opinto ja vapaa-aika						
Tulot	97	75	75	-0,4	77	79
Menot	-1 315	-1 391	-1 432	3,0	-1 468	-1 505
Toimintakate	-1 218	-1 316	-1 357	3,1	-1 391	-1 426
HYVINVOINTIPALVELUT YHTEENSÄ						
Tulot	2 543	2 067	2 219	7,4	2 276	2 333
Menot	-22 129	-22 197	-22 946	3,4	-23 519	-24 107
Toimintakate	-19 586	-20 130	-20 726	3,0	-21 243	-21 774
Valtionosuudet	618	895	967	8,0	991	1 016
Vuosikate	18 969	-19 235	-19 759	2,7	-20 252	-20 758

Palvelualue   **Tulosalue**   **Tuloyksikkö**   **Kustannuspaikka**

40 Hyvinvointipalvelut

400 Hyvinvoinnin hallinto

4015 Hyvinvoinnin hallinto

- 4011 Hyvinvointilautakunta
- 4021 Hyvinvoinnin hallinto
- 4049 Hyvinvoinnin hankkeet
- 4100 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

420 Perusopetus

4260 Liperin koulu

- 4261 Liperin koulu

4265 Honkalammen koulu

- 4266 Honkalammen koulu

4270 Ylämyllyn koulu

- 4271 Ylämyllyn koulu
- 4276 Patteriston yksikkö

4280 Viinijärven koulu

- 4281 Viinijärven koulu

4285 Kyläkoulut

- 4221 Mattisenlahden koulu
- 4241 Salokylän koulu

4290 Muu perusopetus

- 4291 Muu perusopetus

440 Varhaiskasvatus

4410 Varhaiskasvatuksen hallinto

- 4411 Varhaiskasvatuksen yhteiset

4420 Perhepäivähoito

- 4421 Perhepäivähoito

4430 Päiväkodit

- 4431 Liperin päiväkoti
- 4433 Paloaukean päiväkoti
- 4434 Puolivälin päiväkoti
- 4435 Viinijärven päiväkoti
- 4437 Lautasuon päiväkoti
- 4438 Taikametsän päiväkoti

4440 Muu varhaiskasvatus

- 4441 Muu esiopetus
- 4473 Kotihoidon tuki

460 Opinto ja vapaa-aika

4610 Opinto ja vapaa-aika

- 4611 Liikuntapalvelut
- 4612 Nuorisotyö
- 4613 Kulttuuripalvelut
- 4621 Seutukirjasto
- 4631 Seutuopisto
- 4641 Musiikkiopisto